

REVIEW

Open Access

DERLEME

Açık Erişim

Okullarda Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Sürecinde Aile Kariyer Genogramı Tekniğinin Kullanımı

The Use of Family Career Genogram Technique in Career Psychological Counseling Process in Schools

Özgür Tönbul

Yazar Bilgileri

Özgür Tönbul

Doktora öğrencisi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

ozgurtonbul33@gmail.com

ÖZET

Kariyer psikolojik danışmanlığı alanında kullanılan teknikler farklı alanların teknikleri ile bütünleşmiş biçimde kullanılabilir. Bu tekniklerden birisi olan genogramlar aile danışmanlığında ailenin kökenlerine yönelik geometrik şekiller, çizimler ve sözcükler kullanılarak bir soy ağacı resmetme sürecidir. Kariyer psikolojik danışmanlığı alanında genogramların kullanım amaçları, danışanların mesleki algılarını etkileyen etmenleri belirlemek ve iş dünyasına yönelik algılarını keşfetmektir. Kariyer psikolojik danışmanlığında genogramlar danışanın ihtiyaçlarına yönelik olarak farklı şekillerde kullanılır. İlk olarak, kariyer danışmanı danışanın verdiği bilgiler doğrultusunda genogramı çizebilir ve bunun üzerinde danışanla konuşabilir. İkinci olarak, kariyer danışmanı genogramda yer alan meslekler ile ilgili danışanı bilgilendirebilir. Son olarak ise, kariyer danışmanı aktif bir şekilde danışanı genogramı incelemek için davet eder ve aile üyelerinin kariyer değerlendirmeleri üzerinde durabilirler. Bu noktada çalışmanın amacı okullarda her kademedeki aile kariyer genogramlarının psikolojik danışmanlar tarafından kullanımının tanıtılması ve incelenmesidir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Kariyer
Kariyer Danışmanlığı
Genogram
Aile Kariyer Genogramı

Keywords

Career
Career Counseling
Genogram
Family Career Genogram

Makale Geçmişi

Geliş: 25/04/2023
Düzeltilme: 20/12/2023
Kabul: 27/12/2023

ABSTRACT

The techniques used in career counseling can be integrated with techniques from other fields. One of these techniques, genograms, is the process of drawing a family tree by using geometric shapes, drawings and words for family origins in family counseling. The purposes of using genograms in career counseling are to determine the factors affecting the clients' professional perceptions and to explore their perceptions of the business world. In career counseling, genograms are used in different ways depending on the needs of the client. Firstly, the career counselor can draw the genogram in line with the information provided by the client and talk about it with the client. Secondly, the career counselor can inform the client about the professions in the genogram. Finally, the career counselor can actively invite the client to examine the genogram and focus on the career assessments of family members. At this point, the aim of this study is to introduce and examine the use of family career genograms by counselors at all levels in schools.

Atıf için: Tönbul, Ö. (2023). Okullarda Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Sürecinde Aile Kariyer Genogramı Tekniğinin Kullanımı. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6(2), 114-125. <https://doi.org/10.58501/kpdd.12877516>

Etik Bildirim: Derleme çalışması olduğu için etik kurul izni alınmamıştır.

GİRİŞ

Genogram, aile danışmanlığında ailenin kökenlerine yönelik geometrik şekiller, çizimler ve sözcükler kullanılarak bir soy ağacı resmetme sürecidir (Sherman, 1993; Gladding, 1998). Aile danışmanlığı alanında genogramları ilk olarak kullanan kişi Murray Bowen olmuştur (Tönbül, 2021) ve genogramlar ailenin en az üç kuşağı arasındaki ilişkileri betimlemek amacıyla kullanılmaktadır (Gladding, 1998). Genogram kelimesi Guerin ve Fogarty (1972) tarafından üç kuşaklık aile ilişkileri sisteminin şematik diyagramı olarak tanımlanmıştır. Bu yüzden genogram aile üyelerinin ve en az üç neslin birbirleriyle olan ilişkilerinin şematik çizelgeleridir. Bu şematik çizelgede yaşlar, evlenme tarihleri, ölümler ve coğrafi konumlar yer almaktadır. Ayrıca kareler erkekleri, daireler kadınları temsil etmektedir. Yatay çizgiler ise evli çiftleri birbirine bağlarken, dikey çizgiler ebeveynler ile çocukları birbirine bağlamaktadır (Nichols, 2013).

Genogram aile danışmanlığı alanında her ne kadar değerlendirme aşamasında kullanılsa da aynı zamanda terapötik bir müdahale aracı olarak da kullanılmaktadır (McGoldrick, Gerson ve Petry, 2008). Müdahale tekniği olarak genogram sadece sorunun kuşaklararası nasıl aktarıldığını tanımlamakta aynı zamanda var olan sorunla nasıl başa çıkılabileceği ve çözüm yollarını da sunmaktadır (Gehart, 2017). Ailenin danışmanlık sürecindeki ilerlemelerini görmek için de kullanılmaktadır (Carlson, Sperry ve Lewis, 2005). Genogramlar ailelerdeki nesiller boyunca süregelen üçgenleşmeleri, çatışmaları, duygusal problemleri göstermekte ve bireylerin aile içerisindeki rol ve fonksiyonları hakkında terapistin bilgi vermektedir (Kesici ve ark., 2017). Ritvo ve Ira'ya (2002) göre ise genogramların faydaları şöyledir:

- Aile üyeleri ve terapistin şu andaki sorunların geçmişlerini keşfetmelerini sağlayan yapı sunmaktadır
- Aile üyelerinin geçmişiyle ilgili terapistin bilgi sunmaktadır
- Aile üyelerinin köken ailesi tarafından oluşturulan duygusal sorunları kavramasına yardımcı olmaktadır
- Terapi sürecinde gerçekçi amaçlar belirlenmesini sağlamaktadır.

Kariyer Psikolojik Danışmanlığında Genogramlar

Aile danışmanlığı alanında kullanımından sonra Okishi (1987), Gysbers ve Moore (1987) çalışmalarında genogramları kullanarak kariyer danışmanlığı alanına adaptasyonunu yapmışlardır. Kariyer danışmanlığı alanında genogramların kullanım amaçlarını Brown ve Brooks (1991), danışanların mesleki algılarını etkileyen etmenleri belirlemek ve iş dünyasına yönelik algılarını keşfetmek olarak belirtmişlerdir.

Kariyer danışmanlığında genogramlar danışanın ihtiyaçlarına yönelik olarak farklı şekillerde kullanılabilir (Okishi, 1987). İlk olarak, kariyer danışmanı danışanın verdiği bilgiler doğrultusunda genogramı çizebilir ve bunun üzerinde danışanla konuşabilir. İkinci olarak, kariyer danışmanı genogramda yer alan meslekler ile ilgili danışanı bilgilendirebilir. Son olarak ise, kariyer danışmanı aktif bir şekilde danışanı genogramı incelemek için davet eder ve aile üyelerinin kariyer değerlendirmeleri üzerinde durabilirler (Işık, 2008).

Amerika Birleşik Devletleri'nde kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının ortaya çıkması ve uygulanması, ilköğretim ve ortaokulların müfredatına kariyer psikolojik danışmanlığı uygulamaları daha fazla entegre edilmiştir (Murrow-Taylor, Folz, Ellis, ve Culbertson, 1999). Kapsamlı gelişimsel rehberlik programının kavramsal temeli, bir kişinin hayatındaki rollerin, sorumlulukların ve davranışların entegrasyonu yoluyla bireyin yaşam süresi boyunca kendini geliştirmesi olarak tanımlanan kariyer gelişimidir (Gysbers ve Henderson, 2000). Kariyer eğitiminde yapılan bu vurgu, çocukların anne ve babasının mesleği ile daha fazla özdeşim kurabilmesini ifade etmektedir (Trice ve Knapp, 1992). Bu nedenle, mesleki isteklerin bir çocuğun hayatının başlarında oluştuğu düşünülmektedir. Buna ek olarak, Hossler ve Maple (1993), Mau (1995) ve Ramos ve Sanchez (1995), ebeveyn beklentilerinin ve desteğinin öğrenciler arasındaki üniversiteye gitme fikrini etkileyen temel değişkenler olduğunu ve bu etkinin birçok durumda ortaokul seviyesi kadar erken dönemde hissedilebileceğini bulmuşlardır.

Ebeveyn beklentileri ve rol modelleri kariyer hedeflerini ve eğitim kararlarını etkilediğinden, ilköğretim, ortaokul ve lise ortamlarında öğrencilerle aile dinamiklerini, rollerini ve değerlerini incelemek, öğrencilerin

hedeflerine ulaşmak için kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarındaki yetkinliklere hâkim olmalarına yardımcı olabilmektedir (Gibson, 2005). Tüm okul düzeylerinde kullanılabilir olan araç ise aile kariyer genogramıdır (Heppner, O'Brien, Hinkelman, ve Humphrey, 1994; Moon, Coleman, McCollum, Nelson ve Jensen-Scott, 1993; Okiishi, 1987; Okocha, 1998).

Genogramların kariyer danışmanlığında kullanılması, çocuğa ve psikolojik danışmana çocuğun ailesindeki kariyer kalıplarını değerlendirmek ve tartışmak için tehdit edici olmayan bir yöntem sağlamaktadır (Gibson, 2005). Ayrıca Işık'a (2008) göre bu tür bir değerlendirme ile esnek olma yeteneği, psikolojik danışmanın genogram sürecini danışanın gelişimsel ihtiyaçlarına uyarlama yeteneği de dahil olmak üzere birçok avantaj sunmaktadır.

İlkokullarda Aile Kariyer Genogramlarının Kullanımı

İlkokul öğrencisi için kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında özetlenen genel kariyer hedefi kariyer bilincinin kazandırılmasıdır (Zunker, 2002). Kariyer bilinci kazanmak, öğrencinin iş dünyasının kişisel özellikleri, ilgi alanları, yetenekleri, becerileri ve çeşitliliği hakkında farkındalığını kapsamaktadır (Gibson, 2005). İlkokullarda sınıf rehberliği faaliyetleri, bireysel psikolojik danışmanlık ve küçük grup etkinlikleri sayesinde öğrenciler kariyer farkındalığı konusunda yetkinlikler kazanabilmektedir. Bu düzeyde, kariyer genogramının kullanımı, farklı ortamlarda farklı iş ve meslek türlerini tanıma, toplumdaki kariyerleri tanımlama, iş seçimlerinde cinsiyet benzerliklerini ve farklılıklarını belirleme, evde ve okulda sorumlulukları işle ilgili olarak tanımlama, kariyer kümelerini belirleme, seçimlerin nasıl yapıldığını ve kariyer seçimlerine ilişkin karar verme yetkinliklerini ele almakta ve aile üyelerinin iş ve becerilerini belirlemeye yardımcı olmaktadır (Amerikan Okul Danışmanı Derneği [ASCA], 2003).

Ebeveynlerin çocuklarının erken kariyer ve eğitim hedefleri üzerinde etkisi olduğu bilinen bir gerçektir (Hosler ve Maple, 1993; Mau, 1995; Ramos ve Sanchez, 1995). Bu tür bir etki, ebeveynlerin çocukları için en etkili rol model olabileceğinin de bir göstergesi olarak ele alınmalıdır (Wahl ve Blackhurst, 2000). Bununla birlikte, birçok ebeveyn, özellikle kariyer farkındalığı ile ilgili olarak, çocuklarının yaşamlarında ne kadar etkili olduklarının farkında değildir. Whiston ve Sexton (1998), ilköğretim çağındaki çocukların ebeveynlerine yönelik psikoeğitim programı ile ailelerin kariyer alanındaki etkileri hakkında farkındalıklarını artırabileceğini ifade etmişlerdir. Ebeveynler psikoeğitim sürecinde sadece kariyer rehberliği faaliyetlerine katılmaya teşvik edilmemeli, aynı zamanda ailenin kariyer geçmişini inceleyen kariyer değerlendirme faaliyetlerine de katılması sağlanmalıdır. Bu tür bir aktivite, aile üyelerinin mesleklerini ve isteklerini vurgulayan bir aile kariyer genogramının bir yan ürünü olarak görülebilir (Gysbers ve Moore, 1987; Wahl ve Blackhurst, 2000).

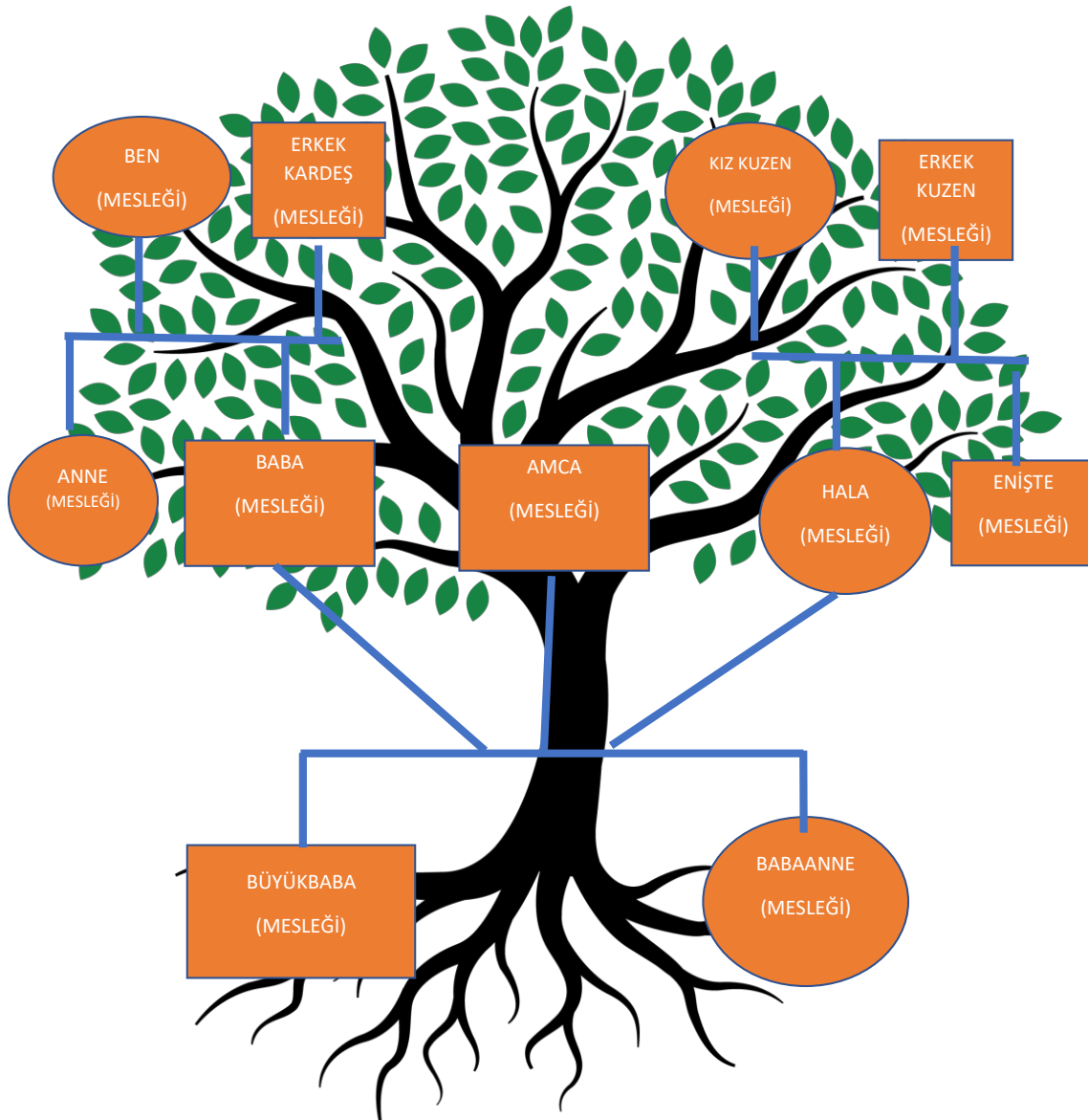
Kariyer aile genogramı, ilkokul çocuğu için iyi bir seçim olabilir, çünkü ağacın grafik temsili bu yaş seviyelerindeki çocuklar için çekici gelmektedir (Gibson, 2005). Bu alıştırmada çocukların anlamalarını kolaylaştırmak ve fiziksel ve entelektüel olarak basit hale getirmek için genogramda tipik olarak sadece üç nesil temsil edilmektedir (Işık, 2005). Aile kariyer genogramı ödev şeklinde sınıf rehberliği derslerinde, bireysel danışmanlık oturumlarında veya küçük gruplarda verilebilmektedir. Gibson (2005) bu süreçte okul psikolojik danışmanının dağıtmak için bir ağaç şablonu hazırlamasının ders saatini verimli kullanmasını sağlayacağını ifade etmiştir (bkz. Şekil 1). Aile kariyer genogramında çocuklar hatırlayabiliyorlarsa ve zaman da izin veriyorsa daha fazla bilgi eklemeleri için teşvik edilmelidir. Ayrıca genogram ödev olarak okulda verilmesine rağmen, evde ailelerle birlikte tamamlanmalıdır. Bu nedenle, birincil hedeflerden biri ebeveynler ve çocuklar arasında kariyerle ilgili olaylar ve düşünceler hakkında iletişim sürecine başlamaktır (Gibson, 2005; Işık, 2008).

Çocukları genogram ödevini tamamlamaya hazırlarken, okul psikolojik danışmanları belirli talimatları düzenli olarak vermelidir. İlk olarak psikolojik danışmanlar, çocukları sınıf, bireysel oturum veya küçük grup sırasında kariyer aile ağacının bir kısmını tamamlamaya teşvik etmelidir. Bu, danışmanın aile üyeleriyle görüşmeden önce her çocuğun ailesi hakkında ne kadar bildiğini belirlemesini sağlamaktadır (Gibson, 2005). Psikolojik danışman aile kariyer genogramı için öğrencilerden aile üyelerinin isimlerini şablondaki uygun yerlere yazmalarını ister. Bu ilk adımı tamamlamaları için psikolojik danışman

öğrencilere zaman vermelidir. Daha sonra isimlerin yanlarına aile üyelerinin geçimini sağlamak için yaptıkları meslekleri yazmaları istenir. İkinci olarak okul psikolojik danışmanı aile kariyer genogramı etkinliğinde yaratıcılığı teşvik etmelidir. Öğrencilerin farklı renk ve şekiller kullanmasına izin verilmelidir. Örneğin, aile üyeleri ağaçta farklı renk veya sembollerle temsil edilebilir (Işık, 2008).

Üçüncü olarak, okul psikolojik danışmanları etkinliğin tamamlanması için bir zaman aralığı belirlemelidir. Yoğun aile programları ve kariyer konularında çocuk ve aile arasındaki iletişimi teşvik etme ihtiyacı nedeniyle ödev süresi bir hafta olarak belirlenebilir (Gibson, 2005). Dördüncü olarak ise psikolojik danışman, ebeveynlere aktiviteye eşlik eden bir mektup yazmalı, etkinliğin amacını ve hedefini belirtmelidir. Mektupta, zaman diliminin tekrarı, tamamlanma talimatları ve psikolojik danışmanın iletişim bilgileri yer alabilir (Gysbers ve Moore, 1987).

Şekil 1. Aile Kariyer Ağacı

Not: <https://www.mywordtemplates.org/printables/template399.html> adresinden erişilerek düzenlenmiştir.

Son olarak, kariyer aile ağacında sunulan bilgiler, ağaç tamamlandığında öğrenci ile tartışılmalıdır. Öğrenci ile aile kariyer genogramı üzerinde konuşmak için aile üyelerinin yaptıkları işler sorulmalı, toplumsal cinsiyet açısından iş bölümleri sorgulanmalı, ev işleri ile ilgili bakış açıları hakkında konuşulmalıdır (Gibson, 2005).

Okul psikolojik danışmanı çocukların ağaçlarını yapmaları için birlikte çalışmasını sağlayabilir veya çocuğun ağacı oluşturma deneyimi danışmanla bireysel düzeyde yürütmesi sağlanabilir. Birlikte çalışmak, öğrencilerin benzer çalışma seçenekleri kümelerini görmelerini sağlamaktadır (Brown ve Brooks, 1991). Genel olarak, kariyer aile ağaçlarının kullanımı, çocukların kariyer bilincini artırmak için iyi bir başlangıç noktasıdır. Etkinlik, çocuklar ve aile üyeleri arasındaki iletişimi teşvik etmekte ve çocukların kariyer gelişimlerinde yardımcı olacak çeşitli öz değerlendirme ve görüşme tekniklerini öğretmektedir. Bu teknikleri öğrenmek, ilkökul çocuklarını ortaokulda başlayan kariyer keşif süreçlerine hazırlayacaktır (Gibson, 2005).

Ortaokulda Aile Kariyer Genogramlarının Kullanımı

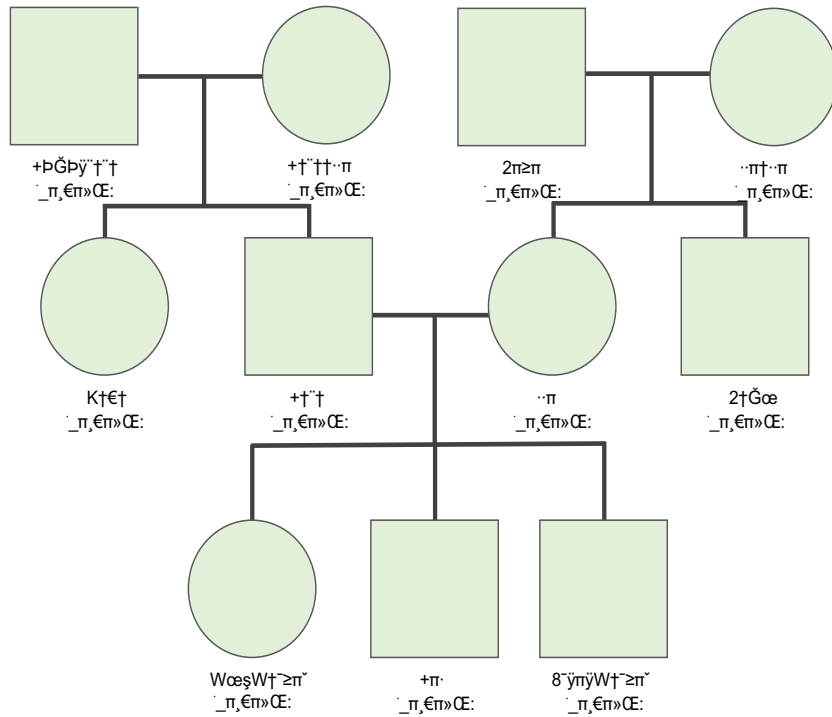
Ortaokul öğrencileri, kariyer keşif süreçlerine ilkökul yıllarında başlamaktadır. Bu keşif süreci farkındalık faaliyetlerinden oluşmaktadır (Gibson, 2005). Bununla birlikte, ortaokul öğrencileri kariyer araştırmalarında yer alan unsurları anlamada daha aktif olarak yer almaktadır. Resmi ve gayri resmi kariyer değerlendirmelerinin anlamını anlamak bu düzeyde daha fazla hedef haline gelmektedir (Brown ve Brooks, 1991). Ortaokulda kariyer araştırmasının hedefi, öğrencilerin kendileri ve iş dünyası hakkında nasıl bilgi bulacaklarını ve anlayacaklarını öğrenmelerine yardımcı olmaktır (ASCA, 2003).

Ortaokul yıllarında öğrenciler kariyer ilgi alanları ve yetenekleri hakkında daha ciddi değerlendirmelerde bulunmaktadır (Wahl ve Blackhurst, 2000). Tipik olarak, ortaokulda çalışan okul psikolojik danışmanı her öğrenci için kariyer gelişimi sürecine başlayacaktır. Bu süreç, öğrencinin okul ortamında yer aldığı kariyerle ilgili hedefleri ile öğrenciyi ortaokuldan lise mezuniyetine ulaştıracak bir süreçtir (Gibson, 2005). Kariyer genogramı, öğrencilerin kişisel ilgi ve yetenekleri, geleneksel ve geleneksel olmayan meslekleri, ortaokul sonrası fırsatları belirleme ve kariyer hedeflerine ulaşmak için gereken eğitim ve öğretim fırsatlarını tanımlama gibi rehberlik programı yetkinliklerini karşılamalarını sağlayan kariyer psikolojik danışmanlığı tekniğidir (ASCA, 2003).

Bu yetkinliklere odaklanırken, ortaokul psikolojik danışmanı kariyer genogramını çeşitli şekillerde kullanabilmektedir. İlk olarak, psikolojik danışmanlar, öğrencilerin ilkökul eğitimleri sırasında bunları yarattıysa, ortaokulda kariyer aile ağaçlarında genişlemelerini sağlayabilirler. Ancak okul psikolojik danışmanı, daha önce oluşturulan kariyer ağacına dayanarak çocuk ve ailesi hakkında varsayımlarda bulunmamalıdır (ASCA, 2003). Süreci kolaylaştırmak için danışman, çocukların ailelerindeki eklemeler ve/veya değişiklikler için kariyer aile ağaçlarını güncellemelerine izin vermesi daha yerinde bir karar olacaktır. Ayrıca öğrenciden meydana gelen değişiklikler ve bu değişikliklerin çocuğun akademik ve kariyer arayışlarındaki çıkarlarını nasıl etkilediği hakkında konuşması teşvik edilmelidir (Gibson, 2005). Eski ve yenilenmiş kariyer aile ağaçlarındaki bilgileri işlerken, psikolojik danışman çocukların aile, ilgi alanları ve kariyerleri hakkındaki algıları hakkında bilgi edinmeye çalışmalıdır (Işık, 2008). Bununla birlikte, okul psikolojik danışmanlarının kariyer aile ağaçlarında sunulan bilgilerin işlenmesinin öğrencilerin günlük olarak gizlemeye çalıştıkları duygu veya düşünceleri olabileceğinin ve öğrencinin o anda bu düşünce veya duygularla açık bir şekilde ilgilenmeye hazır olmayabileceğinin farkında olmaları gerekmektedir (Brown ve Brooks, 1991).

Çocuklar bir aile kariyer genogramı oluşturmadıysa, psikolojik danışmanlar bunu bir ödev olarak tasarlayabilir veya kariyer genogramı oluşturma konusunda onlara talimat verebilir (bkz. Şekil 2). Altıncı sınıf için sözel ve yazılı talimatlar ilkökul düzeyinde verilenlere benzer. Bununla birlikte, aile üyelerine yönelik ödev soruları, iş türü, hobi, eğitim ve kariyeri seçme nedenleri konularını içerecek şekilde genişletilebilir. Bu grup için psikolojik danışmanlar kariyer aile ağacı diyagramını kullanabilir (Gibson, 2005).

Şekil 2. Kariyer Genogram Örneği

Not: <https://templatelab.com/genogram-templates-symbols/> adresinden erişilerek düzenlenmiştir.

Aile kariyer ağacı yerine kariyer genogramı biçimini kullanırken farklı talimatlar gereklidir. Yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri için genogram diyagramını kullanmak şekillerin ve çizgilerin açıklanmasını gerektirir (Işık, 2008). Bunun için öncelikle öğrencilere genogramın tanıtımı yapılmalı ve şekiller ile çizgiler açıklanmalıdır (Gibson, 2005). Okul psikolojik danışmanı sözlü olarak talimatlar verirken aynı zamanda genogramın nasıl oluşturulacağını da göstermelidir. İkincisi, bu aile kariyer genogramı ödevindeki genişleme, çocukların ebeveynlerine eğitim ve kariyer yollarını "neden" seçtiklerini, "ne" faktörlerinin kararlarını etkilediğini, "kararlarını kimin" etkilediğini ve "ne zaman" bu kararları aldıklarını sormaya teşvik etmelidir (Brown ve Brooks, 1991).

Üçüncü olarak, okul psikolojik danışmanı, öğrencilerin bu farklı fırsatları daha iyi anlamaları için ailelerinin eğitim ve çalışma geçmişini keşfetmelerine yardımcı olmak için bilgisayarlı bilgiler de dahil olmak üzere materyaller sağlamalıdır. Örneğin, okul psikolojik danışmanları aile üyelerinin kariyerlerini keşfetmek için

Web sitesi bilgileri, kitaplar ve bilgisayar programları sağlayabilir (Gibson, 2005). Son olarak, genişletilmiş kariyer genogramları bireysel veya küçük gruplar halinde işlenmeli ve kariyer portföyünde belgelenmelidir. Kariyer genogramı, ailelerde eğitim ve kariyer kalıplarını değerlendirmek, öğrencilerin kariyer tercihlerinin aile değerleri, ilgi alanları ve fırsatlarla nasıl ilişkili olduğunu anlamalarını sağlar. Kariyerin bu boyutlarını anlamak, öğrencilerin lisede kariyer eğitiminin önemli bir bileşeni haline gelen kariyer kararlarının uygulanmasındaki motivasyonlarını değerlendirmelerine yardımcı olabilir (Işık, 2008).

Liselerde Kariyer Genogramlarının Kullanımı

Lise kariyer danışmanlığı, öğrencilerin ilkökul ve ortaokul eğitimi sırasında teşvik edilen farkındalık ve keşif faaliyetlerinin doruk noktasını içermektedir. 9 ile 12. sınıflardaki öğrencilerle kariyer genogramını kullanmak, aşağıdaki yetkinliklerin ele alınmasına olanak tanımaktadır: kişisel tercihlerin ve ilgi alanlarının kariyer seçimlerini ve başarısını nasıl etkilediğini belirlemek; karar verme sürecini gerçek hayattaki durumlara uygulamak; kariyer hedeflerini destekleyecek bir eğitim planı geliştirmek ve okul, iş ve boş zaman aktivitelerini dengelemek için zaman yönetimi becerilerini kullanmak (ASCA, 2003).

Okul psikolojik danışmanları, eğitim seçeneklerini ve olanaklarını keşfederken öğrencileri desteklemelidir (Mau, Hitchcock, ve Clavert, 1998; Rosenbaum, Miller, ve Krei, 1996). Ne yazık ki, ilkökul ve ortaokul psikolojik danışmanlarına kıyasla, lise ortamındaki müfredat ve öğretim zamanı gereksinimleri nedeniyle, lisede çalışan psikolojik danışmanların bu konuları bireysel ve küçük grup bazında incelemeleri için daha az zaman vardır; bu nedenle, kariyerle ilgili birçok eğitim faaliyeti düzenli müfredata entegre edilmiştir (Gibson, 2005).

Kariyer genogramı esnek olduğundan, liselerde düzenli müfredata entegre olmak için uygun bir araçtır. Bu süreç, okul psikolojik danışmanı ve lise öğretmenlerini hem kapsamlı gelişimsel rehberlik programında hem de belirli konu alanında müfredat yetkinlikleri konusunda iş birliği yapmaya teşvik edebilmektedir (Brown ve Brooks, 1991).

Kariyer genogramını bu düzeyde kullanmanın temel amacı, kariyer ve eğitim hakkında karar vermek için aile içindeki belirli motivasyon faktörlerinin temalarını veya kalıplarını incelemektir (ASCA, 2003). Genogramların bu şekilde kullanılması, öğrencilerin bu temaların kariyer ve eğitim kararlarıyla ilgili mevcut kararlarında etkili olup olmadığını ve bu kararların kendileri için uygun olup olmadığını incelemelerine neden olur. Özellikle, talimatlar öğrencilerin bu farklı alanlar hakkında en az üç nesil aile üyesiyle görüşmelerini ve temaları her alanda incelemelerini gerektirebilir (Gibson, 2005). Kariyere özgü olarak, öğrencilere "aile üyeleri arasında eğitim, beceri, eğitim, iş/kariyer kalıplarını tanımlamaları" talimatı verilebilir. Projenin diğer bileşenleri arasında kariyer/aile genogramı çizmek (bkz. Şekil 2) ve aile tarihinde keşfedilen temaların şu anda öğrencilerin kararlarını nasıl etkilediği hakkında bir makale yazmak yer alabilir.

Konu müfredatında kariyer genogramının kullanılması, okul danışmanlarının öğretmenlere kariyerle ilgili faaliyetleri düzenli eğitime bağlamanın önemini aktarmalarına yardımcı olur. Buna ek olarak, okul danışmanları müfredat yetkinliklerinin verimli bir şekilde karşılanmasında diğer eğitimcilerle iş birliği yapmanın etkinliğini modeller. Bu verimlilik, eğitimcileri danışmanlık faaliyetlerini sınıf programlarına entegre etmeye teşvik eden bir avantajdır (Gibson, 2005).

SONUÇ

Genogramlar aile üyeleri arasındaki ilişkileri tanımlamak, farkına varmak ve üç nesil öteden bugüne sirayet eden kalıpları anlamaya çalışan kullanışlı bir araçtır. Bu yüzden aile danışmanlığı sürecinde ailede var olan kronik kaygıyı ve sistemde yaşanan sorunları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılır. Buradan yola çıkarak kariyer psikolojik danışmanlığı alanında çalışan araştırmacılar genogramların kariyer danışmanlığı tekniği olarak kullanımını araştırmışlardır (Okiishi, 1987; Gysbers ve Moore 1987).

Kariyer psikolojik danışmanlığı sürecinde özellikle ABD’de bulunan okullarda psikolojik danışmanlar tarafından aile kariyer genogramlarının kullanıldığı görülmektedir. ABD’de kapsamlı gelişimsel rehberlik programı kapsamında kariyer danışmanlığı teknikleri müfredata entegre edilmiştir (ASCA, 2003). ABD’nin aksine Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı okullarda kariyer psikolojik danışmanlığı tekniklerinin müfredat içerisinde yer almasına dair bir çalışmanın olmadığı belirlenmiştir (MEB, 2022).

MEB’nda kariyer danışmanlığı hizmetleri okul psikolojik danışmanları tarafından yürütülmektedir. Okul psikolojik danışmanları bireysel danışma, sınıf rehberliği ve küçük grup görüşmeleri şeklinde kariyer danışmanlığı desteği vermektedir. Özellikle MEB’nin yayınladığı sınıf rehberlik etkinlikleri içerisinde kariyer fark etme etkinlikleri yer almaktadır (MEB, 2022). Ancak okullarda sınıf rehberlik ders saatinin olmaması, okul ve sınıf mevcutlarının kalabalık olması buna rağmen okulda görev yapan psikolojik danışman sayısının ya bir ya da hiç olmaması gibi nedenlerden dolayı bu etkinliklerin sağlıklı bir şekilde yürütüldüğü söylenemez.

ABD’deki kariyer psikolojik danışmanlığı uygulamalarıyla kıyaslandığında Türkiye’de bu çalışmaların yetersiz kaldığı söylenebilir. MEB özellikle eğitim şuralarında ve çalıştaylarında kariyer danışmanlığı konusuna acilen eğilmesi gerekmektedir. Çünkü öğrenci mevcudunun giderek artması, öğrencilerin sağlıklı yönlendirilmelerinin yapılması sorununu doğurmaktadır. Eğer öğrencilerin kariyer farkındalığı çalışmaları ilkokul düzeyinden başlayıp portföy dosyası şeklinde e-rehberlik programından geçtiği kademedeki okuluna gönderilirse her kademedeki psikolojik danışman süreci takip edebilecektir. Ayrıca öğrencilerin doğru yönlendirilmesi ülke genelindeki iş gücü piyasasını da olumlu etkileyecektir.

Tüm bu açıklamalar ışığında aile kariyer genogram tekniğinin okullarda rahatlıkla kullanılacağı söylenebilir. Bu sayede öğrencilerin kariyer gelişimleri hakkında farkındalıkları artacak, meslekleri tanıyacaklar, kendilerine hedefler belirleyeceklerdir. Böylece sağlıklı yönlendirme sistemi kurulabilecek ve öğrencilerin kariyer hedeflerine ulaşmaları sağlanabilecektir. Aynı zamanda iş gücü piyasasına personel seçiminde de genogramlar kullanılabilir.

Bu hizmetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için her okula norma bakılmaksızın psikolojik danışman atamasının yapılması gerekmektedir. Ayrıca 150’den fazla öğrencisi olan okula 150’nin katlarında ikinci veya üçüncü psikolojik danışman atamaları yapılmalıdır. Böylece her öğrenciye kaliteli ruh sağlığı hizmeti ulaştırılabilecek ve kariyer tercihlerini doğru yapabileceklerdir

KAYNAKÇA

- American School Counselor Association. (2003). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs*. Alexandria, VA: Author.
- Brown, D. & Brooks, L. (1991). *Career counseling Techniques*. Needham Heights, Allyn & Bacon.
- Carlson, J., Sperry, L. & Lewis, J. A. (2005). *Family therapy techniques: integration and tailoring*. Routledge.

- Gehart, D. (2017). *Aile terapisi yeterliliklerinde uzmanlaşma: Kuramlara ve klinik vaka belgelendirmelerine uygun bir yaklaşım*. Pegem Akademi.
- Gladding, S. T. (1998). *Family therapy: History, theory, and practice*. Merrill.
- Gibson, D. M. (2005). The use of genograms in career counseling with elementary, middle, and high school students. *The Career Development Quarterly*, 53(4), 353-362. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2005.tb00666.x>
- Guerin, P. J. & Fogarty, T. (1972). *Studying your own family*. In M. Mendelsohn, A. Ferber & A. Napier (Eds.), *The book of family therapy*. Science House.
- Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2000). *Developing 4nd managing your schoolguidance program* (3rd ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association.
- Gysbers, N. c., & Moore, E. J. (1987). *Career counseling: Skills 4nd techniques for practitioners*. Prentice Hall.
- Heppner, M. J., O'Brien, K. M., Hinkelman, J. M., & Humphrey, C. F. (1994). Shifting the paradigm: The use of creativity in career counseling. *Journal of Career Development*, 21, 77-86. <https://doi.org/10.1007/BF02117430>
- Hossler, D., & Maple, S. (1993). Being undecided about postsecondary education. *The Review of Higher Education*, 16, 285-307.
- Işık, E. (2008). Soy ağacı tekniğinin aile ve kariyer psikolojik danışmanlığında kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 87-97.
- Kesici, Ş., Mert, A., Bayrakçı, E. ve Kiper, C. (2017). *Vaka örnekleriyle birlikte aile danışma kuramları ve teknikleri*. Nobel Yayınları.
- McGoldrick, M., Gerson, R. & Petry, S. (2008). *Genograms: Assesment and intervention*. Norton.
- Mau, W. (1995). Educational planning and academic achievement of middle school students: A racial and cultural comparison. *Journal of Counseling & Development*, 73, 518-526. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1995.tb01788.x>
- Mau, W., Hitchcock, R., & Clavert, C. (1998). High school students' career plans: The influence of others' expectations. *Professional School Counseling*, 2, 161-166.
- MEB. (2022). İlkokul sınıf rehberlik etkinlikleri. Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- MEB. (2022). Ortaokul sınıf rehberlik etkinlikleri. Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- MEB. (2022). Lise sınıf rehberlik etkinlikleri. Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Moon, S. M., Coleman, V. D., McCollum, E. E., Nelson, T. J., & Jensen-Scott, R. L. (1993). Using the genogram to facilitate career decisions: A case study. *Journal of Family Psychotherapy*, 4, 45-56. https://doi.org/10.1300/j085V04N01_03
- Murrow-Taylor, C., Folz, B. M., Ellis, M. R., & Culbertson, K. (1999). A multicultural career fair for elementary school students. *Professional School Counseling*, 2, 241-243.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler*. Kaknüs Yayınları.
- Okiishi, R. W. (1987). The genogram as a tool in career counseling. *Journal of Counseling And Development*, 66, 139-143. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1987.tb00820.x>
- Okocha, A. A. G. (1998). Using qualitative appraisal strategies in career counseling. *Journal of Employment Counseling*, 35, 151-159.
- Ramos, L., & Sanchez, A. R. (1995). Mexican American high school students: Educational aspirations. *Journal of Multicultural Counseling And Development*, 23, 212-221. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.1995.tb00277.x>
- Ritvo, E. C. & Ira, D. G. (2002). *Conscie guide to marriage and family therapy*. American Psychiatric Publishing.
- Rosenbaum, J. E., Miller, S. R., & Krei, M. S. (1996). Gatekeeping in an era of more open gates: High school counselors' views of their influence on students' college plans. *American Journal of Education*, 104, 257-279.
- Sherman, R. (1993). The intimacy genogram. *The Family Journal*, 1, 91-93. <https://doi.org/10.1177/106648079300100117>

- Trice, A. D., & Knapp, L. (1992). Relationship of children's career aspirations to parents' occupations. *Psychologic41 Reports*, 68, 1378. <http://dx.doi.org/10.1080/00221325.1992.10753730>
- Tönbül, Ö. (2021). Bowen aile sistemleri terapisi. Aile danışmanlığı (1. Baskı) içinde (s.99-129). Eğiten Kitap.
- Wahl, K. H., & Blackhurst, A. (2000). Factors affecting the occupational and educational aspirations of children and adolescents. *Professional. School Counseling*, 3, 367-374.
- Whiston, S. C., & Sexton, T. L. (1998). A review of school counseling outcome research: Implications for practice. *Journal of Counseling & Development*, 76, 412-426. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1998.tb02700.x>
- Zunker, V. G. (2002). *Career counseling: Applied concepts of life planning* (6th ed.). Brooks/Cole.

Extended Abstract

Introduction: In family counseling, genogram is the process of depicting a family tree by using geometric shapes, drawings and words about the origins of the family (Sherman, 1993; Gladding, 1998). Murray Bowen was the first person to use genograms in family counseling (Tönbül, 2021) and genograms are used to describe the relationships between at least three generations of the family (Gladding, 1998). The word genogram was defined by Guerin and Fogarty (1972) as a schematic diagram of a three-generation system of family relationships. Genograms are therefore schematic charts of the relationships of family members and at least three generations with each other. This schematic chart includes ages, marriage dates, deaths and geographical locations. In addition, squares represent men and circles represent women. Horizontal lines connect married couples, while vertical lines connect parents and children (Nichols, 2013).

Genograms in Career Psychological Counseling

After its use in family counseling, Okiishi (1987) and Gysbers and Moore (1987) used genograms in their studies and adapted them to career counseling. Brown and Brooks (1991) stated the purposes of using genograms in the field of career counseling as determining the factors affecting the vocational perceptions of the clients and exploring their perceptions of the business world. In career counseling, genograms can be used in different ways depending on the needs of the client (Okiishi, 1987). Firstly, the career counselor can draw the genogram in line with the information provided by the client and talk about it with the client. Secondly, the career counselor can inform the client about the occupations in the genogram. Finally, the career counselor can actively invite the client to examine the genogram and focus on the career evaluations of family members (Işık, 2008).

Using Family Career Genograms in Primary Schools

The general career goal outlined in comprehensive developmental guidance programs for primary school students is career awareness (Zunker, 2002). Gaining career awareness involves the student's awareness of the personal characteristics, interests, abilities, skills and diversity of the world of work (Gibson, 2005). The career family genogram may be a good choice for primary school children because the graphic representation of the tree is attractive to children at this age level (Gibson, 2005). In this exercise, typically only three generations are represented in the genogram to facilitate children's understanding and to make it physically and intellectually simple (Işık, 2005). The family career genogram can be given as homework in classroom guidance lessons, individual counseling sessions or in small groups. Gibson (2005) stated that in this process, the school counselor should prepare a tree template to distribute, which will enable the school counselor to use the class time efficiently. In the family career genogram, children should be encouraged to add more information if they can remember it and if time permits. Also, although the genogram is given as homework at school, it should be completed at home with families. Therefore, one

of the primary goals is to start a process of communication between parents and children about career-related events and thoughts (Gibson, 2005; Işık, 2008).

Using Family Career Genograms in Secondary School

Secondary school students begin their career exploration process in primary school years. This exploration process consists of awareness activities (Gibson, 2005). However, middle school students are more actively involved in understanding the elements involved in career exploration. When focusing on these competencies, the middle school counselor can use the career genogram in several ways. First, counselors can enable students to expand their career family trees in middle school if they have created them during their primary school education. When processing information from old and revised career family trees, the counselor should try to learn about children's perceptions about family, interests and careers (Işık, 2008). However, school counselors need to be aware that processing the information presented in career family trees may involve feelings or thoughts that students try to hide on a daily basis and that students may not be ready to deal with these thoughts or feelings openly at that moment (Brown & Brooks, 1991).

Using Career Genograms in High Schools

High school career counseling involves the culmination of the awareness and exploration activities promoted during students' primary and secondary school education. As the career genogram is flexible, it is a suitable tool to be integrated into the regular curriculum in high schools. The main purpose of using the career genogram at this level is to examine themes or patterns of specific motivational factors within the family for making decisions about career and education (ASCA, 2003). Using genograms in this way leads students to examine whether these themes are influential in their current decisions about career and education decisions and whether these decisions are appropriate for them.

Result

Genograms are a useful tool for identifying and recognizing the relationships between family members and trying to understand the patterns that have been passed down three generations. Therefore, it is used in the family counseling process to reveal the chronic anxiety that exists in the family and the problems experienced in the system. Based on this, researchers working in the field of career counseling have investigated the use of genograms as a career counseling technique (Okiishi, 1987; Gysbers & Moore 1987). It is seen that family career genograms are used by psychological counselors in the career counseling process, especially in schools in the USA. In the USA, career counseling techniques are integrated into the curriculum as part of a comprehensive developmental guidance program (ASCA, 2003). Contrary to the USA, it was determined that there was no study on the inclusion of career counseling techniques in the curriculum in schools affiliated to the Ministry of National Education (MEB) in Turkey (MEB, 2022).

Compared to career counseling practices in the USA, it can be said that these studies are insufficient in Turkey. MoNE urgently needs to address the issue of career counseling, especially in its educational councils and workshops. Because the gradual increase in the number of students creates the problem of healthy orientation of students. If the career awareness studies of the students start from the primary school level and are sent to the school at the level they pass through the e-guidance program in the form of a portfolio file, the psychological counselor at each level will be able to follow the process. In addition, the correct orientation of students will positively affect the labor market throughout the country.

In the light of all these explanations, it can be said that the family career genogram technique can be easily used in schools. In this way, students' awareness about their career development will increase, they will recognize professions and set goals for themselves. Thus, a healthy guidance system can be established and students can reach their career goals. Genograms can also be used in the selection of personnel for the labor market.

Yazarlar Hakkında

Özgür TÖNBÜL. İstanbul Medipol Üniversitesi PDR Doktora Programı. ozgurtonbul33@gmail.com

Çıkar Çatışması

Yazar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

Fonlama

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

Etik Bildirim

Derleme çalışması olduğu için etik kurul izni alınmamıştır.